



КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА БІЗНЕСУ

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
економіки та публічного управління
протокол № 1 від "27" серпня 2020 р.
В.о. зав. кафедри _____ Капленко Г.В.

**ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
І МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЇХ ПРОВЕДЕННЯ
з навчальної дисципліни
“МІКРОЕКОНОМІКА”**

галузі знань: 07 “Управління та адміністрування”,
05 “Соціальні та поведінкові науки”,
28 “Публічне управління та адміністрування”

спеціальності:

072 “Фінанси, банківська справа та страхування”,
071 “Облік і оподаткування”,
051 “Економіка”,
281 “Публічне управління та адміністрування”

освітні програми: “Фінанси, митна та податкова справа”,
“Облік, аналіз та фінансові розслідування”,
“Інформаційні технології в бізнесі”,
«Публічне адміністрування та управління бізнесом»
«Управління персоналом в органах публічної влади та бізнес-структурах»

ЛЬВІВ 2020

РОЗДІЛ І. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар (метод викладання) — *англ. Seminars (teaching method)* — форма навчального заняття студентів з дисципліни, які зайняті науковими дослідженнями або вивченням наукових проблем, під керівництвом викладача для обговорення питань, що представляють взаємну цікавість. Семінарські заняття проводяться в аудиторіях або в навчальних кабінетах з однією академічною групою.

Семінарське (лат. *Seminarium* — розсадник) **заняття** — вид навчальних занять студентів вищих навчальних закладів, який передбачає самостійне вивчення студентами за завданням викладача окремих питань і тем лекційного курсу усно або з наочним оформленням матеріалу у вигляді тез виступів, реферату, доповіді, повідомлення, презентації тощо.

На кожному семінарському занятті викладач оцінює відповіді студентів, їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові оцінки за кожне семінарське заняття вносяться у відповідний журнал. Отримані студентом оцінки за окремі семінарські заняття враховуються при виставленні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

РОЗДІЛ 2 КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ, ЗАЛІКІВ ПО МОДУЛЯХ

№ заняття	Тема семінарського заняття. Заліки по модулях	Кількість годин
1	2	3
ЗАЛІКОВИЙ МОДУЛЬ № 1		
1.	Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки.	2
2.	Тема 2. Аналіз попиту і пропозиції.	4
3.	Тема 3. Взаємодія попиту та пропозиції. Ринкова рівновага.	2
4.	Тема 4. Теорія граничної корисності та поведінка споживача.	2
5.	Тема 5. Ординалістська теорія поведінки споживача.	2
6.	Тема 6. Моделювання поведінки споживача.	2
7.	Тема 7. Мікроекономічна модель фірми.	2
8.	Тема 8. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника.	2
9.	Тема 9. Витрати фірми, доходи та прибуток.	2
10.	Тема 10. Ринок досконалої конкуренції.	2
11.	Тема 11. Монопольний ринок.	2
12.	Тема 12. Монополістична конкуренція та олігополія.	2
13.	Тема 13. Ринок факторів виробництва.	2
14.	Тема 14. Загальна ринкова рівновага та інституціональні аспекти ринкового господарства.	2
Разом семінарських занять		30
Разом заліки по модулях (ЗМ)		2
Разом годин		32

Тема 1. Предмет і методи мікроекономіки

Семінарське заняття № 1

(2 год.)

1. Мікроекономіка як розділ економічної теорії, її взаємозв'язок з макроекономікою. Етапи розвитку мікроекономіки як науки.
2. Предмет мікроекономіки, її суб'єкти та об'єкти.
3. Загальні та специфічні методи мікроекономічних досліджень. Позитивна і нормативна мікроекономіка.

4. Практичне завдання:

а) Визначте твердження, що відносяться до мікро- та макроекономіки.

- 1) уряд здійснює політику лібералізації цін;
- 2) відсутність дощів протягом тривалого періоду викликало в центральних регіонах країни зниження врожайності зернових;
- 3) мінімальний рівень заробітної плати в країні складає 5000 грн.;
- 4) ліквідація бюджетного дефіциту є одним із засобів зниження рівня інфляції;
- 5) зниження податкових ставок сприяє поживленню ділової активності в країні;
- 6) розмір стипендії студента залежить від середнього доходу його сім'ї або особистого доходу студента.

б) Якщо вартість проїзду у міському транспорті збільшується вдвічі, я буду ходити на роботу пішки. Я, звичайно, буду запізнюватися, проте це коштуватиме дешевше, та й що може бути краще ранкової прогулянки на свіжому повітрі!

Як Ви вважаєте, чи можна назвати таку поведінку раціональною?

в) Мале підприємство має технологію, використання якої дає можливість виготовити за добу або 30 одиниць товару А, або 50 одиниць товару Б. Побудуйте криву виробничих можливостей цього підприємства. Знайдіть точки на графіку для наведених у таблиці комбінацій виробництва товарів. Визначте ефективний, неефективний і недосяжний варіанти виробництва;

Варіанти виробництва	Товари	
	А	Б
1	10	0
2	8	1
3	6	2
4	4	3
5	0	5

г) Робінзон за 1 годину збирає 10 кокосів чи ловить 2 риби, а П'ятниця – 30 кокосів чи 10 риб. Як потрібно розподілити обов'язки між ними за умов раціональності? Якими будуть результати такої праці за 3 години?

д) Визначте елементи позитивного та нормативного аналізу в наведених нижче положеннях.

1. При переході до ринкових відносин в Україні були порушені оптимальні границі диференціації доходів. Розрив у рівні грошових доходів 10% найбільш забезпечених та 10% найменш забезпечених сімей склав у січні – грудні 1996 р. 12,6 рази.

2. В умовах, що склалися, потрібно підвищувати роль податкової системи в ліквідації такої диференціації в рівнях доходу різних соціальних верств.

Контрольні запитання

1. Що вивчає мікроекономіка як галузь економічної теорії?
2. Назвіть спільні риси й відмінності макроекономічної та мікроекономічної теорії.
3. Що розуміють під економічним сприйняттям?
4. Чим обумовлена необхідність вибору?
5. Що розуміють під раціональним вибором?
6. Які загальнологічні та загальнонаукові методи мікроекономічних досліджень Ви знаєте?
7. Дайте визначення предмета мікроекономіки.
8. Дайте характеристику суб'єктів та об'єктів мікроекономіки.
9. Дайте характеристику кругообігу ресурсів, продуктів та доходів.
10. Що розуміють під ефективною економікою та як її досягти?
11. В чому полягає зміст проблеми економії та як графічно цю проблему можна представити?
12. В чому полягає зміст закону зростання альтернативної вартості та чим зумовлена його дія?
13. З точки зору економічного сприйняття, яке рішення вважається доцільним?
14. Яке завдання позитивної та нормативної мікроекономіки?

ДЖЕРЕЛА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч. посіб.: У 2 кн. / Авт. кол.: С. Панчишин, П. Островерх, Г. Стеблій та ін. - Кн. 2: Мікроекономіка.- 4-те вид., випр. і доп.- К.: Знання, 2013.- 437 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник // За ред. С. Панчишина, і П. Островерха. Книга 2. – К.: Знання, 2010. – 440с.
3. Економічна теорія: практикум (тести і задачі). Навчальний посібник / За ред. О. Ватаманюка. – Львів: «Інтелект-Захід», 2010. – 374 с. (Гриф МОН України)
4. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 206 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / за заг. ред. проф. Буряка П.Ю. та Гупала О.Г. – К.: «Хай-Тек Прес», 2012.—560.
6. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиков П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2013. — 522 с.
7. Наріжна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 160 с.
8. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с.

Тема 2. Аналіз попиту та пропозиції.

Семінарське заняття № 2

(2 год.)

1. Попит і закон попиту. Крива або графік попиту. Нецінові фактори зміни в попиті.
2. Пропозиція і закон пропозиції. Крива або графік пропозиції. Нецінові фактори зміни в пропозиції.

3. Практичне завдання:

а) покажіть з допомогою графіка функції попиту, в якому напрямку зміститься крива попиту в таких випадках:

- зменшився грошовий дохід покупців;
- змінилися смаки покупців під впливом моди: товар “вийшов з моди”
- очікується нове підвищення цін;
- збільшилася ціна на товар, що заміняє даний;
- збільшилася ціна товару, що використовується лише разом з даним.

б) покажіть з допомогою графіка функції пропозиції, в якому напрямку зміститься крива пропозиції в таких випадках:

- збільшилися ціни на сировину;
- вводиться податок на товар, який виплачує виробник;
- виробнику виплачується дотація на товар;
- почала застосовуватися нова технологія, яка забезпечує економію витрат;

- зросла ціна на альтернативний товар (тобто товар, який можна виробляти з тієї ж сировини).

в) наведено таблицю, що відображає величину попиту на певний товар при різних цінах

Ціна за од., грн	15	17	19	21	23	25
Обсяг попиту, шт.	1000	900	800	700	600	500

Визначити вид функції попиту, записати її формулу та побудувати графік.

г) наведено таблицю пропозиції товару

Ціна за од., грн	15	18	21	24	27	30
Обсяг пропозиції, шт.	400	600	800	1000	1200	1400

Запишіть функцію пропозиції, накресліть її графік. Який нахил має ця крива і з чим це пов'язано?

д) Проаналізуйте графіки, наведені нижче:

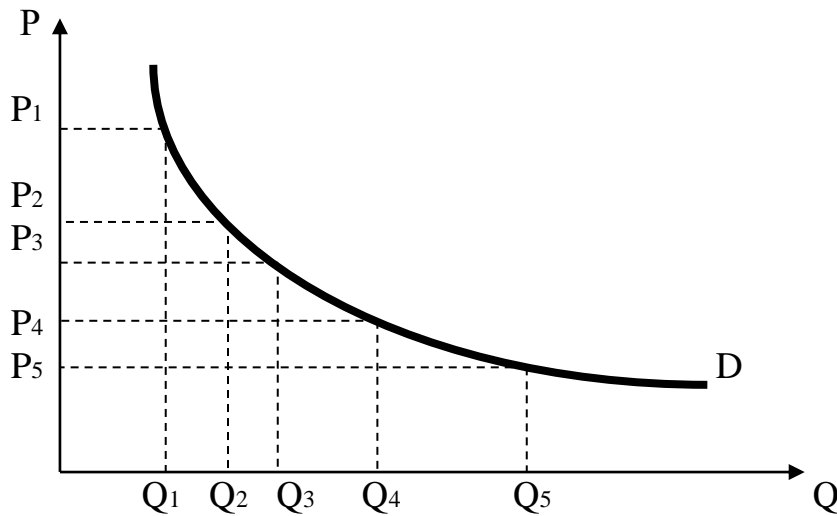


Рис. 1

Дайте економічне пояснення функціональних зв'язків між попитом і ціною в динаміці $P_1Q_1 - P_2Q_2 - P_3Q_3 - P_4Q_4 - P_5Q_5$ (рис. 1).

е) Перерахувати чинники, які впливають на зміну положення кривої попиту.

Які фактори викликають правостороннє зміщення кривої, і які — лівостороннє зміщення (рис. 2)?

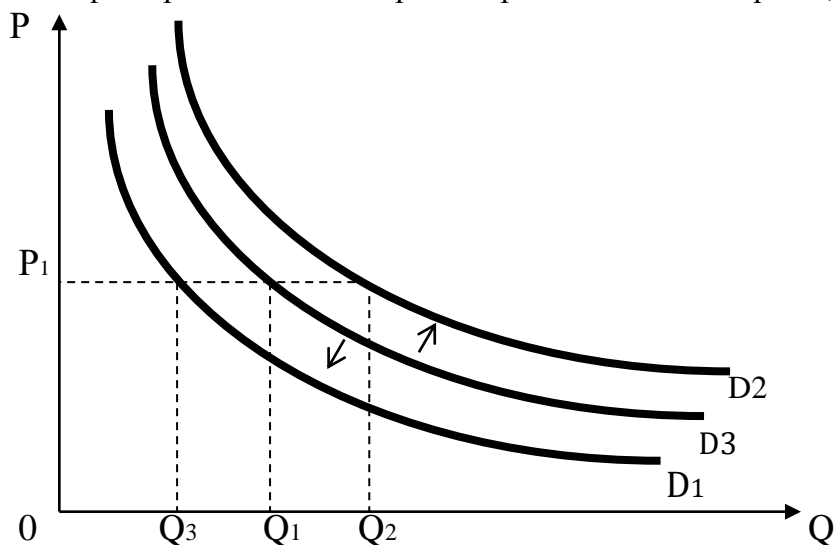


Рис. 2

з) Дайте економічне пояснення функціональних зв'язків між пропозицією і ціною в динаміці $P_1Q_1 - P_2Q_2 - P_3Q_3 - P_4Q_4 - P_5Q_5$ (Рис. 3).

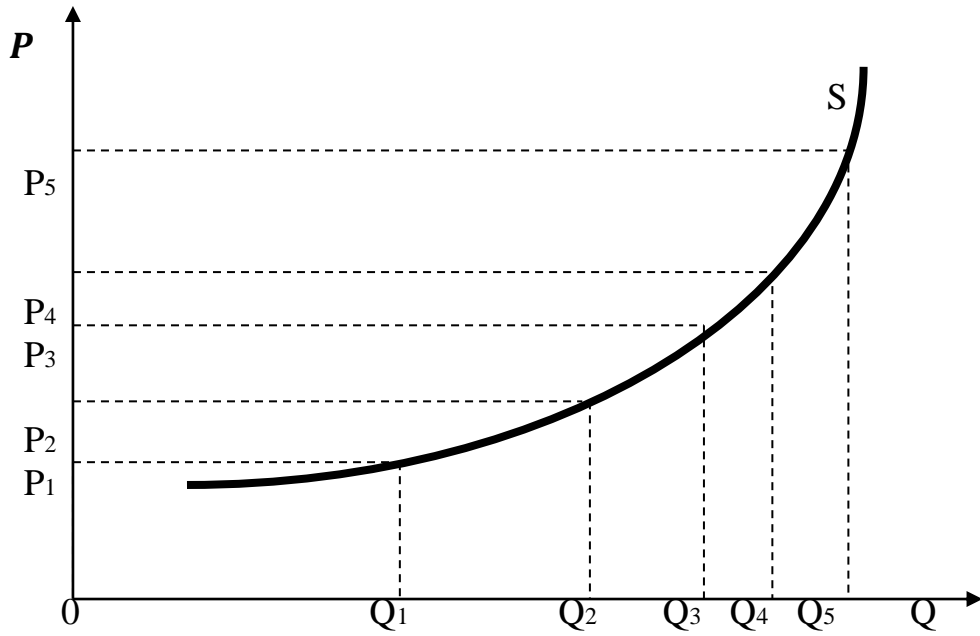


Рис. 3

ж) Поясніть, які фактори викликають правостороннє або лівостороннє зміщення кривої S (Рис. 4)?

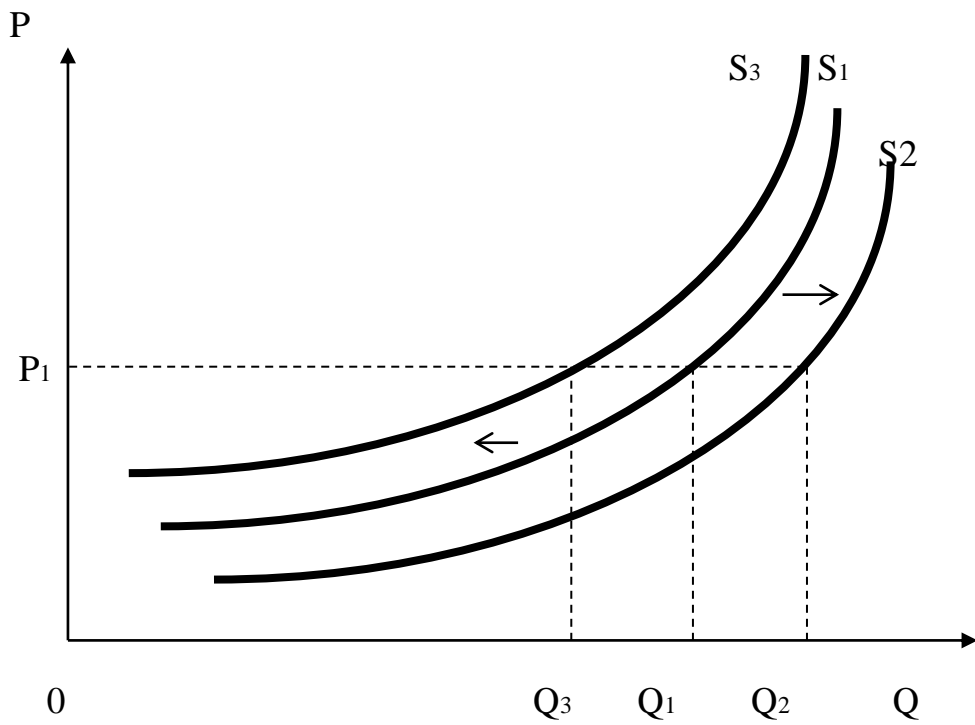


Рис. 4

Контрольні запитання

1. Поясніть різницю між категоріями “потреба” і “попит”.
2. Розгляньте фактори, які спричиняють спадну траєкторію кривої попиту.
3. В чому полягає сутність ефекту Гіффіна? Наведіть приклади товарів Гіффіна.
4. Поясніть відмінності між зміною в попиті і зміною величини попиту? Наведіть приклади причинно-наслідкових зв'язків? Як ці відмінності відображаються на графіку кривої попиту?
5. Що собою являють товари нижчої та вищої категорії? Наведіть приклади таких товарів.
6. Що собою являють товари взаємозамінні та взаємодоповнюючі? Наведіть приклади таких товарів.
7. Як визначається коефіцієнт цінової еластичності попиту за звичайним способом та які його недоліки?
8. За яких умов краще використовувати формулу центральної точки для обчислення коефіцієнта цінової еластичності попиту?
9. За яких умов краще використовувати формулу точкової еластичності для обчислення коефіцієнта цінової еластичності попиту?
10. Як змінюється виручка від продажу товару, попит на який є еластичним, нееластичним та одинично еластичним, при підвищенні на нього ціни? Як ця залежність відображається на поведінці товаровиробника?
11. Якими властивостями характеризується цінова еластичність попиту?
12. Назвіть фактори еластичного попиту та наведіть приклади товарів з еластичним попитом.
13. Назвіть фактори нееластичного попиту та наведіть приклади товарів з нееластичним попитом.
14. Від чого залежить значення коефіцієнтів перехресної еластичності попиту та еластичності попиту за доходом?
15. В чому полягає сутність першого закону Енгеля?

ДЖЕРЕЛА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч.посіб.: У 2 кн. / Авт.кол.: С.Панчишин, П.Островерх, Г.Стеблій та ін.- Кн.. 2: Мікроекономіка.- 4-те вид., випр. і доп.- К.: Знання, 2013.- 437 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник // За ред. С.Панчишина, і П.Островерха. Книга 2. – К. : Знання, 2010. – 440с.
3. Економічна теорія: практикум (тести і задачі). Навчальний посібник / За ред. О. Ватаманюка. – Львів:»Інтелект-Захід», 2010. – 374 с. (Гриф МОН України)
4. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 206 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / за заг. ред. проф. Буряка П.Ю. та Гупала О.Г. – К.: «Хай-Тек Прес», 2012.—560.
6. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиков П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2013. — 522 с.
7. Нарижна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 160 с.
8. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с.

Тема 2. Аналіз попиту та пропозиції.

Семінарське заняття № 3

(2 год.)

1. Еластичність попиту і пропозиції:
 - а) суть цінової еластичності попиту і пропозиції;
 - б) дугова еластичність попиту і пропозиції;
 - в) точкова еластичність попиту і пропозиції;
 - г) фактори, що визначають цінову еластичність попиту і пропозиції.
2. Еластичність попиту і загальний дохід.
3. Інші концепції еластичності попиту:
 - а) перехресна еластичність попиту;

- б) еластичність попиту за доходом;
4. Перехресна еластичність пропозиції та її вплив на стратегію товаровиробника.

5. Практичне завдання:

а) У результаті підвищення ціни товару з 5 гр. од. до 7 гр. од. обсяг попиту скоротився з 10000 од. в місяць до 5000 од. в місяць. Визначте коефіцієнт еластичності попиту по ціні.

б) Визначте коефіцієнт еластичності пропозиції по ціні, якщо відомо, що при ціні 9 гр. од. обсяг пропозиції складає 6 000 од. товару в місяць, а при зростанні ціни до 11 гр. од – 10 000 од. товару в місяць.

в) У результаті підвищення ціни товару з 7 гр. од. до 9 гр. од. обсяг попиту скоротився з 10 000 од. до 5 000 од. в місяць. Визначте коефіцієнт дугової еластичності попиту по ціні.

г) Визначте коефіцієнт дугової еластичності пропозиції, якщо відомо, що при ціні 10 гр. од. обсяг пропозиції складає 7000 од. товару в місяць, а при зростанні ціни до 12 гр. од. – 11000 од. товару в місяць.

д) В таблиці подано обсяг попиту на морозиво при різних рівнях ціни.

- 1) Зобразіть криву попиту на морозиво.
- 2) Визначте витрати на морозиво при кожному значенні ціни, дані занесіть в таблицю.
- 3) Обчисліть коефіцієнт цінової еластичності попиту для всіх вказаних інтервалів ціни, одержані дані занесіть в таблицю.
- 4) При якій ціні виторг буде максимальним?
- 5) При якій ціні коефіцієнт цінової еластичності попиту дорівнює 1?
- 6) При яких значеннях ціни попит є еластичний? Нееластичний?

Ціна за порцію (грн)	Обсяг попиту (тис. порцій)	Виторг (тис. грн)	Коефіцієнт цінової еластичності попиту
2,10	10		
1,80	20		
1,50	30		
1,20	40		
0,90	50		
0,60	60		
0,30	70		

е) Припустимо, магазин, крім інших товарів, реалізує в день 200 кг яблук по ціні 1,5 грн. за кг. Коефіцієнт еластичності попиту по ціні дорівнює 5. Продавці вдало використали високу еластичність попиту, зменшивши ціну за 1 кг яблук на 10%. Проаналізуйте, як змінився обсяг продажу і виторгу.

є) Визначте коефіцієнт перехресної еластичності попиту, якщо відомо, що коли ціна товару Y склала 5 грн. обсяг попиту на товар X становить 5 тис. шт. в місяць, а збільшення ціни товару Y до 6 грн. привело до збільшення обсягу попиту на товар X до 7 тис. шт. в місяць. Що можна сказати про товар X і Y?

- 1) Товари X і Y взаємодоповнюючі.
- 2) Взаємозамінюючі.
- 3) Незалежні.

ж) Визначте коефіцієнт еластичності попиту по доходу, якщо відомо, що при доході 2000 грн. в рік обсяг попиту на даний товар складає 40 кг, при доході 3000 грн. в рік – 52 кг в рік. Що можна сказати про даний товар: він нормальний чи неповноцінний.

з) Уважно розглянувши запропоновані графіки, узагальніть аналіз графіків (графік 1, варіант 1, 2, 3), спробуйте відповісти на питання:

1. Що таке еластичність попиту за ціною?
2. Як можна визначити коефіцієнт еластичності попиту за ціною?
3. Які ступені еластичності попиту за ціною Ви можете назвати?
4. Які ступені еластичності попиту за ціною зображені у випадках 1, 2, 3?
5. Як можна визначити коефіцієнт еластичності попиту залежно від доходу покупців?

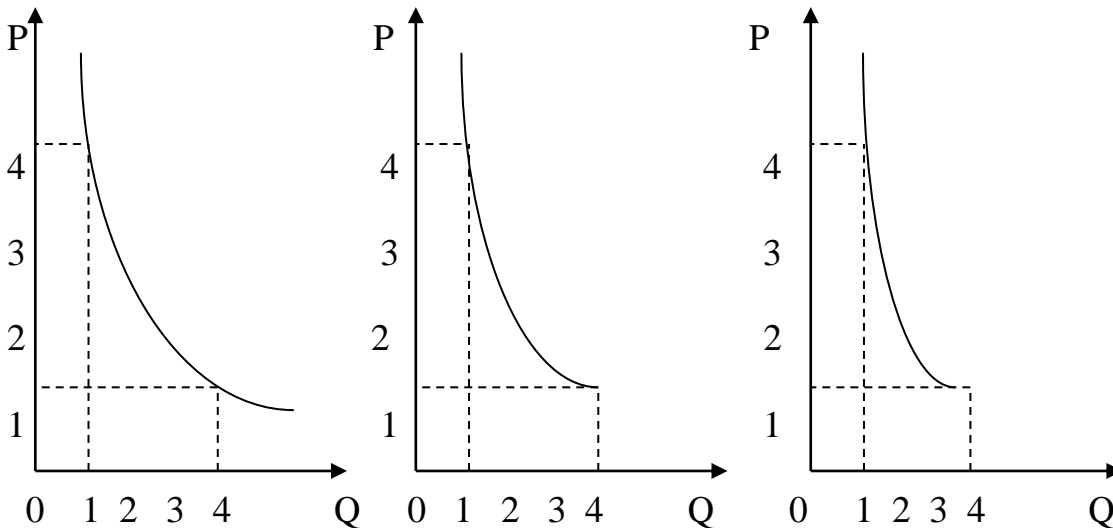


Рис. 1

Контрольні запитання

1. Яка відмінність між кількістю виробленої продукції та її пропозицією?
2. Чим пояснюється висхідна траєкторія кривої пропозиції?
3. Поясніть різницю між зміною пропозиції та зміною величини пропозиції?
4. Що розуміють під ціновою еластичністю пропозиції?
5. Як обчислюється коефіцієнт цінової еластичності пропозиції?
6. Чи можна визначити певний тип цінової еластичності пропозиції за динамікою ціни продукту та виручки від його продаж?
7. Якими властивостями характеризується цінова еластичність пропозиції?
8. Які відмінності у формі кривих попиту і пропозиції з одиничною еластичністю у всіх цінових інтервалах?
9. Які фактори визначають певний тип еластичності пропозиції?

ДЖЕРЕЛА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч.посіб.: У 2 кн. / Авт.кол.: С.Панчишин, П.Островерх, Г.Стеблій та ін.- Кн. 2: Мікроекономіка.- 4-те вид., випр. і доп.- К.: Знання, 2013.- 437 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник // За ред. С.Панчишина, і П.Островерха. Книга 2. – К. : Знання, 2010. – 440с.
3. Економічна теорія: практикум (тести і задачі). Навчальний посібник / За ред. О. Ватаманюка. – Львів:»Інтелект-Захід», 2010. – 374 с. (Гриф МОН України)
4. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 206 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / за заг. ред. проф. Буряка П.Ю. та Гупала О.Г. – К.: «Хай-Тек Прес», 2012.—560.
6. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиков П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2013. — 522 с.
7. Наріжна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 160 с.

8. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с.

Тема 3. Взаємодія попиту та пропозиції. Ринкова рівновага.

Семинарське заняття № 4

(2 год.)

1. Ціна рівноваги або ринкова ціна: причини формування та суть.
2. Зміна ринкової рівноваги під впливом дії нецінових факторів попиту і пропозиції.
3. Державне регулювання ринкової рівноваги та його наслідки:
 - а) законодавче встановлення максимальної ціни;
 - б) законодавче встановлення мінімальної ціни;
 - в) вплив податків і субсидій на попит і пропозицію.

4. Практичне завдання:

а) Дана крива попиту і пропозиції на товар:

Ціна (грн.)	Обсяг попиту (млн. шт.)	Обсяг пропозиції (млн. шт.)
80	9	3
100	8	5
120	7	7
140	6	9
160	5	11

- 1) визначте рівноважну ціну товару, рівноважний обсяг продажу.
- 2) якщо ціна товару становить 100 грн. за одиницю товару, скільки одиниць люди захочуть купити? Скільки в дійсності буде продано? Це надлишок чи нестача? У якій кількості?

б) Функція попиту населення на товар: $Q_d = 7 - P$.

Функція пропозиції: $Q_s = -8 + 4P$.

- 1) визначте рівноважну ціну товару і рівноважний обсяг продажу.
- 2) припустимо, що ціна на товар становить 5 гр. од. Визначте величину надлишку товару.
- 3) якщо ціна даного товару складе 2 гр. од., яка величина дефіциту товару на ринку?

в) Функція попиту населення на даний товар: $Q_d = 8 - P$.

Функція пропозиції товару: $Q_s = -4 + 2P$.

- 1) Визначте рівноважну ціну і обсяг продажу.
- 2) Припустимо, що ціна встановлена державою на рівні 5 гр. од. Визначте обсяги продажу і незадоволеного попиту. При розв'язуванні використайте графічний аналіз.

г) Крива попиту на товар описується наступними рівняннями: $Q_d = 600 - 2P$, крива пропозиції $Q_s = 300 + 4P$. Визначити параметри рівноваги на ринку. Припустимо, що максимально можлива ціна 10 грн. Підрахувати дефіцит чи надлишок на ринку.

д) З друку вийшов новий навчальний посібник з мікроекономіки. Попит на посібник заданий рівнянням: $Q_d = 6 - P$, пропозиція описує рівняння: $Q_s = P - 2$.

- визначте параметри рівноваги. Подайте графічну ілюстрацію;
- припустимо, що уряд встановлює податок на продавця у розмірі 2 грн. з одного посібника. Визначте наявні параметри рівноваги. Які зміни відбудуться на графіку?

ж) попит та пропозиція певного товару можуть бути описані рівняннями: $Q_d = 60 - 2P$, $Q_s = 10 + 10P$. Держава встановила податок з продажу на одиницю товару в розмірі 2,5 грн. Визначити, яка частина податку буде сплачуватися споживачем, а яка виробником;

з) функція попиту на мікроавтобуси має вигляд: $Q_d = 500 - P$, функція пропозиції: $Q_s = 2P - 100$. Визначте аналітично та покажіть графічно:

- рівноважну ціну та рівноважну кількість товару;
- уряд надає виробникам субсидію в розмірі 75 тис. грн. на одиницю товару. Як зміняться параметри рівноваги? Які зміни відбудуться на графіку?

Контрольні запитання

1. Що лежить в основі встановлення рівноважної ціни і рівноважної кількості продукту?
2. Якими можуть бути наслідки відхилення ціни від ціни рівноваги?
3. Які фактори можуть спричинити зміни в ринковій ціні і рівноважній кількості продукту?
4. За яких умов виникає рента споживача і як її підрахувати?
5. За яких умов виникає рента виробника і як її підрахувати?
6. За яких умов уряд встановлює максимальну межу ціни та які у зв'язку з цим виникають наслідки та проблеми?
7. За яких умов уряд встановлює мінімальні ціни та які у зв'язку з цим виникають наслідки та проблеми?

ДЖЕРЕЛА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч. посіб.: У 2 кн. / Авт. кол.: С. Панчишин, П. Островерх, Г. Стеблій та ін. - Кн. 2: Мікроекономіка.- 4-те вид., випр. і доп.- К.: Знання, 2013.- 437 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник // За ред. С. Панчишина, і П. Островерха. Книга 2. – К.: Знання, 2010. – 440с.
3. Економічна теорія: практикум (тести і задачі). Навчальний посібник / За ред. О. Ватаманюка. – Львів: «Інтелект-Захід», 2010. – 374 с. (Гриф МОН України)
4. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 206 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / за заг. ред. проф. Буряка П.Ю. та Гупала О.Г. – К.: «Хай-Тек Прес», 2012.—560.
6. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиков П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2013. — 522 с.
7. Наріжна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 160 с.
8. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с.

Тема 4. Теорія граничної корисності та поведінка споживача

Семінарське заняття № 5

(2 год.)

1. Потреби і блага. Поняття корисності, її особливості та спосіб досягнення. Функція корисності.
2. Види корисності та їх динаміка зміни. Перший закон Госсена.
3. Раціональний вибір споживача. Другий закон Госсена.
4. Визначення індивідуального попиту на благо.

5. Практичне завдання:

а) У набір споживача входять два товари: апельсини і яблука. Загальна їх корисність характеризується такими даними:

Кількість апельсин (кг)	Загальна корисність	Кількість яблук (кг)	Загальна корисність
1	10	1	7
2	18	2	13
3	24	3	18
4	28	4	22
5	31	5	25
6	33	6	27

Ціна 1 кг апельсинів складає 10 гр. од., ціна 1 кг яблук 5 гр. од. Скільки кілограмів апельсинів і яблук купує раціональний споживач у стані рівноваги, якщо дохід, що він на них витрачає дорівнює 40 гр. од?

б) Студент читає журнали і слухає музику, записану на касети. Загальна корисність від використання цих товарів для студента наведена в таблиці:

Кількість	Загальна корисність журналів	Загальна корисність касет
1	6	12
2	11	21
3	15	27
4	18	29
5	20	31
6	21	32

Ціна журналу – 1 гр. од., а ціна касети – 3 гр. од. Якщо студент купить 4 касети і 2 журнали, скільки грошей він затратить? Яку корисність він отримає від такої комбінації товарів? Чи максимізує студент корисність? При якій комбінації двох товарів корисність виявиться максимальною?

в) робиться вибір між двома товарами X і Y. Скільки одиниць кожного товару необхідно купити, щоб максимізувати корисність, якщо дохід становить 9 грн., а ціни товарів X і Y відповідно 2 та 1 грн.

Q	MU _x	MU _y
1	10	8
2	8	7
3	6	6
4	4	5
5	3	4
6	2	3

г) споживач витрачає 20 грн. на тиждень на придбання товарів А і Б.

Товари	Ціна, грн/од.	Кількість одиниць	Загальна корисність, ют	Гранична корисність, ют
А	0,7	20	500	30
Б	0,5	12	1000	20

Чи є максимальною корисність від споживання товарів?

д) до набору споживача входять два товари А і Б. Загальна корисність характеризується табличними даними. Ціна одиниці товару А складає 10 грн., а товару Б – 5 грн. Загальний дохід споживача, який він витрачає на купівлю товарів, складає 75 грн.

Заповніть пусті колонки в таблиці. Яку кількість товару А і Б буде споживати індивід у стані рівноваги? Яку загальну корисність він отримає в цьому випадку?

Кількість товару, од.	Товар А			Товар Б		
	Загальна корисність, ют	Гранична корисність, ют	Відношення граничної корисності до ціни	Загальна корисність, ют	Гранична корисність, ют	Відношення граничної корисності до ціни
1	10			5		
2	18			12		
3	24			18		
4	28			22		
5	31			25		
6	33			27		

е) Споживач витрачає 38 грн. на місяць на яблука і банани. Гранична корисність яблук для нього визначається виразом: $28-2x$, де x – кількість яблук, кг. Гранична корисність бананів становить: $20-2y$, де y – кількість бананів, кг. Ціна товарів відповідно: $P_x = 2$ грн., $P_y = 4$ грн.
Яку кількість яблук та бананів придбає раціональний споживач?

Контрольні запитання

1. Чим обумовлена необхідність здійснення вибору споживачем при купівлі товарів (послуг)?
2. В чому полягає раціональна поведінка покупця та чим він керується при прийнятті споживчого рішення?
3. Чим обумовлена дія закону спадної граничної корисності? Чи існують товари, на які не розповсюджуються дія цього закону? Якщо такі товари є, то що це за товари?
4. Що розуміють під споживчою рівновагою?
5. Чому ситуація, при якій максимізується задоволення, називається споживчою рівновагою?
6. Яким чином повинен бути розподілений фіксований дохід споживача, який здійснює раціональний вибір, між різними товарами?
- 7.

ДЖЕРЕЛА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч.посіб.: У 2 кн. / Авт.кол.: С.Панчишин, П.Островерх, Г.Стеблій та ін.- Кн.. 2: Мікроекономіка.- 4-те вид., випр. і доп.- К.: Знання, 2013.- 437 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник // За ред. С.Панчишина, і П.Островерха. Книга 2. – К. : Знання, 2010. – 440с.
3. Економічна теорія: практикум (тести і задачі). Навчальний посібник / За ред. О. Ватаманюка. – Львів:»Інтелект-Захід», 2010. – 374 с. (Гриф МОН України)
4. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 206 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / за заг. ред. проф. Буряка П.Ю. та Гупала О.Г. – К.: «Хай-Тек Прес», 2012.—560.
6. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиків П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2013. — 522 с.
7. Наріжна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 160 с.
8. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с.

Тема 5. Ординалістська теорія поведінки споживача.

Семінарське заняття № 6

(2 год.)

1. Криві байдужості та їх властивості. Карта байдужості.
2. Бюджетна пряма та її властивості.
3. Споживча рівновага при бюджетному обмеженні.
4. **Практичне завдання:**

а) У таблиці представлено дані про набори байдужості товарів X і Y , які забезпечують споживачеві різну корисність.

Рівень корисності U_1		Рівень корисності U_2		Рівень корисності U_3	
X	Y	X	Y	X	Y
1	9	2	10	4	11
2	7	3	8	5	9
4	4	5	5	7	6
7	2	8	3	10	4
9	1	10	2	12	3

- 1) Зобразіть три криві байдужості.
- 2) Яка з даних кривих байдужості відображає найбільш високий рівень корисності?
- 3) Яка з кривих представляє найменший рівень корисності?

б) Побудуйте бюджетну лінію споживача, якщо відомо, що споживач купує два товари їжу і одяг. Ціна одиниці їжі дорівнює 2 грн., а ціна одиниці одягу дорівнює 4 грн. Дохід споживача становить 100 грн. Який вигляд буде мати бюджетна пряма, якщо дохід споживача зріс на 20 грн.? Зменшився на 10 грн.? Ціна одиниці одягу зросла до 5 грн.? Зобразіть ці бюджетні прямі.

г) Студент полюбляє чай з цукром, при цьому він завжди додає на склянку чаю 2 ложечки цукру. При іншому співвідношенні чаю та цукру він відмовиться від його споживання. Щотижневі видатки студента на чай з цукром становлять 4 грн., ціна ложки цукру 5 коп., ціна склянки чаю 15 коп.

1. Накресліть криві байдужості та бюджетну лінію споживача. Визначте точку рівноваги.
2. Яка кількість цукру та чаю є для студента оптимальною в межах його бюджету?

д) Дані наведені в таблиці, характеризують криву байдужості деякого споживача. Зобразіть цю криву байдужості графічно, відкладаючи кількість товару X на горизонтальній осі, а товару Y на вертикальній.

Набір	Кількість одиниць товару X	Кількість одиниць товару Y
A 1	2	10
A 2	3	8
A 3	5	6
A 4	7	5
A 5	10	4

Проведіть бюджетну лінію споживача, якщо відомо, що ціни товарів X і Y становлять відповідно 10, та 7,5 грн. од. а дохід споживача 90 грн. од. Вкажіть оптимальний набір товарів X і Y, купуючи який споживач максимізуватиме користь.

е) Ціни та товари X та Y становлять відповідно 3 і 6 грн. Дохід споживача – 30 грн. Запишіть рівняння бюджетної лінії.

- Намалюйте криву байдужості споживача за даними таблиці.
Вкажіть набір, при якому споживач максимізує корисність.

Набір	Товар X, од.	Товар Y, од.
A	1	9
B	2	5
C	4	3
D	7	2
E	11	1

Контрольні запитання

1. У чому відмінність ординалістського та кардиналістського підходів до аналізу поведінки споживача?
2. Яку інформацію несе крива байдужості?
3. Чим пояснюється спадна траєкторія кривої байдужості та її випуклість по відношенню до початку координат?
4. Чи існують товари, для яких криві байдужості не є випуклими до початку координат? Що це за товари та якими є їх криві байдужості?
5. Яку інформацію несе карта байдужості?

6. Чи можуть криві байдужості перетинатись і чому?
7. Яку інформацію несе бюджетна лінія? Які фактори визначають кут її нахилу та переміщення вправо (вліво)?
8. Поясніть, чому точка дотику бюджетної лінії до кривої байдужості відповідає правилу споживчої рівноваги? Чому точки, в яких бюджетна лінія перетинає криву байдужості, не визначають раціональний вибір покупця?
9. Доведіть, що математичні вирази споживчої рівноваги згідно концепції граничної корисності й теорії кривих байдужості, є тотожними і не суперечать один одному?

ДЖЕРЕЛА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч. посіб.: У 2 кн. / Авт. кол.: С. Панчишин, П. Островерх, Г. Стеблій та ін. - Кн. 2: Мікроекономіка.- 4-те вид., випр. і доп.- К.: Знання, 2013.- 437 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник // За ред. С. Панчишина, і П. Островерха. Книга 2. – К. : Знання, 2010. – 440с.
3. Економічна теорія: практикум (тести і задачі). Навчальний посібник / За ред. О. Ватаманюка. – Львів:»Інтелект-Захід», 2010. – 374 с. (Гриф МОН України)
4. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 206 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / за заг. ред. проф. Буряка П.Ю. та Гупала О.Г. – К.: «Хай-Тек Прес», 2012.—560.
6. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиков П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2013. — 522 с.
7. Наріжна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 160 с.
8. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с.

Тема 6. Моделювання поведінки споживача.

(2 год.)

Семінарське заняття № 7

(2 год.)

1. Крива “дохід-споживання“. Криві Енгеля.
2. Крива “ціна-споживання“. Індивідуальний та ринковий попит.
3. Споживчий надлишок.
4. Ефект доходу і заміщення.

5. Практичне завдання:

а) На придбання 2 благ (яблук і груш) споживач має 20 грн. Ціна яблук – 4грн/кг, а груш – 5 грн/кг. За таких умов споживач купує 2,5 кг яблук і 2 кг груш, максимізуючи корисність. При збільшенні доходу на 20 грн оптимальний вибір споживача становить 5 кг яблук і 4 кг груш. При збільшенні доходу ще на 10 грн – 5,5 кг яблук і 5,6 кг груш. Побудуйте лінію “дохід-споживання“.

б) Споживач весь свій дохід у 200 гр. од. витрачає на придбання товару X по ціні 10 гр. од. і Y по ціні 20 гр. од. Вибір споживача, що максимізує корисність, включає 12 одиниць товару X і 4 одиниці товару Y. Позначимо цей набір B (12; 4). Збільшення ціни товару X до 20 гр. од. приводить до зміщення точки рівноваги в т. A (4; 6), а зниження до 5 гр. од. – в т. C (20; 5).

- 1) Зобразіть графічно, як змінюватиметься положення бюджетної лінії у випадку зниження і підвищення ціни.
- 2) Побудуйте лінію “ціна-споживання”.
- 3) Використовуючи лінію “ціна-споживання”, побудуйте криву попиту споживача на товар X.

в) Нижче наведена таблиця попиту споживачів А, В, С, на деякий товар.

Ціна за одиницю товару (грн.)	Обсяг попиту за тиждень (кількість одиниць)			
	Споживач А	Споживач В	Споживач С	Ринковий попит
8	1	0	2	
6	2	2	5	
4	3	4	8	
2	4	6	11	

- 1) Зробіть графіки кривих попиту споживачів;
- 2) Визначте ринковий попит на даний товар. Дані занесіть в останню колонку таблиці.
- 3) Зобразіть на графіку криву ринкового попиту.

г) Нижче наведена таблиця пропозиції даного товару виробниками А, В, С.

Ціна за одиницю товару (грн.)	Обсяг пропозиції за місяць (тис. шт.)			
	Виробник А	Виробник В	Виробник С	Ринкова пропозиція
1	4	4	5	
2	6	5	7	
3	8	6	9	
4	10	7	11	
5	12	8	13	

- 1) Зробіть графіки кривих пропозиції виробників А, В, С.
- 2) Визначте ринкову пропозицію даного товару. Дані занесіть в останню колонку таблиці.
- 3) Зобразіть на графіку криву ринкової пропозиції.

д) Припустимо, що на ринку певного товару є лише два покупці, індивідуальний попит яких характеризують дані таблиці:

Ціна товару, грн.	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
Обсяг попиту першого споживача	0	0	0	1	2	4	6	10	15	21	25
Обсяг попиту другого споживача	0	3	5	7	9	12	15	18	21	24	25

Побудуйте криві попиту кожного споживача та криву ринкового попиту.

е) Попит на користування тенісним кортом має такі показники:

Ціна гр. од. / год.	Кількість год. / тиждень
24	1
17	2
8	3
2	4

- яким є максимум, що вони готові сплатити за годину на тиждень, 2 години на тиждень, 3 години на тиждень ?
- яким є їх споживчий надлишок, якщо ринкова ціна становить 20 гр. од., 15 гр. од., 7 гр. од. ?

Контрольні запитання

1. Що відображає крива "ціна-споживання"?
2. Як змінюється корисність наборів товарів, що знаходяться на кривій "ціна-споживання", із зниженням ціни на один з них?
3. Як змінюється рівень граничної та загальної корисності товару при русі вниз по кривій попиту?
4. Які дані необхідні для побудови ринкового попиту на певний товар?

5. Що відображає крива "дохід-споживання"?
6. Яку форму має крива "дохід-споживання" для "нормальних" товарів, товарів "нижчої" категорії?
7. Що відображає крива Енгеля? Яка її траєкторія для "нормальних" товарів і товарів "нижчої" категорії?
8. В чому полягає ефект заміщення та ефект доходу?
9. Проаналізуйте ефекти доходу і заміщення для "нормальних" товарів, товарів "нижчої" категорії та товарів Гіффіна.

ДЖЕРЕЛА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч.посіб.: У 2 кн. / Авт.кол.: С.Панчишин, П.Островерх, Г.Стеблій та ін.- Кн.. 2: Мікроекономіка.- 4-те вид., випр. і доп.- К.: Знання, 2013.- 437 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник // За ред. С.Панчишина, і П.Островерха. Книга 2. – К. : Знання, 2010. – 440с.
3. Економічна теорія: практикум (тести і задачі). Навчальний посібник / За ред. О. Ватаманюка. – Львів:»Інтелект-Захід», 2010. – 374 с. (Гриф МОН України)
4. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 206 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / за заг. ред. проф. Буряка П.Ю. та Гупала О.Г. – К.: «Хай-Тек Прес», 2012.—560.
6. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиков П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2013. — 522 с.
7. Наріжна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 160 с.
8. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с.

Тема 8. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника.

Семінарське заняття № 9

(2 год.)

1. Мікроекономічна модель фірми.
2. Поняття виробничої функції. Виробнича функція з одним змінним фактором.
3. Сукупний, середній і граничний продукт. Закон спадної віддачі змінного фактору виробництва.
4. Стадії виробництва.

5. Практичне завдання:

а) Заповніть пропуски в наведеній нижче таблиці, що відображає зміну результативності виробництва при постійному обсязі капіталу й змінних обсягах праці.

Витрати праці чол. / день	Обсяг виробництва, тис. од. / тиждень	Граничний продукт, од. / чол..	Середній продукт праці од. / чол.
1	40		
2			45
3		75	
	280		
	450	115	90

б) Обчисліть середній і граничний продукт фірми, якщо відомі такі дані. Дані занесіть у таблицю.

Побудуйте криві загального продукту, граничного продукту, середнього продукту. Зробіть висновки.

Затрати капіталу К (робоча площа)	Затрати праці L (юристи)	Загальний продукт TP(Q) (обсяг виробництва – кількість юридичних послуг за день)	Граничний продукт MP	Середній продукт AP
4	0	0		
4	1	10		
4	2	30		
4	3	60		
4	4	80		
4	5	95		
4	6	108		
4	7	112		
4	8	112		
4	9	108		

Контрольні запитання

1. Що таке виробнича функція і чим відрізняється функція виробництва в короткотерміновому й довготерміновому періодах?
2. Як змінюються обсяги виробництва, середній і граничний продукт у короткотерміновому періоді і що визначає їх динаміку?
3. Який зв'язок існує між кривими загального обсягу виробництва, середнього й граничного продукту?
4. Поясніть сутність зростаючої, спадної і від'ємної граничної віддачі.

ДЖЕРЕЛА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч. посіб.: У 2 кн. / Авт. кол.: С. Панчишин, П. Островерх, Г. Стеблій та ін. - Кн. 2: Мікроекономіка.- 4-те вид., випр. і доп.- К.: Знання, 2013.- 437 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник // За ред. С. Панчишина, і П. Островерха. Книга 2. – К.: Знання, 2010. – 440с.
3. Економічна теорія: практикум (тести і задачі). Навчальний посібник / За ред. О. Ватаманюка. – Львів:»Інтелект-Захід», 2010. – 374 с. (Гриф МОН України)
4. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 206 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / за заг. ред. проф. Буряка П.Ю. та Гупала О.Г. – К.: «Хай-Тек Прес», 2012.—560.
6. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиков П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2013. — 522 с.
7. Наріжна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 160 с.
8. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с.

Тема 8. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника.

Семінарське заняття № 9

(2 год.)

1. Виробнича функція з двома змінними факторами. Ізокванта. Карта ізоквант.
2. Ізокоста. Карта ізокост.
3. Рівновага виробника. Траєкторія розвитку фірми.
4. Закон ефекту масштабу.

5. Практичне завдання:

а) За даними таблиці, що відображає залежність між обсягом виробництва і кількістю використовуваних ресурсів праці і капіталу, побудуйте ізокванти, що відповідають обсягу випуску продукції
в 65 од., 113 од.

Витрати капіталу	Витрати праці					
	1	2	3	4	5	6
1	35	41	52	59	65	69
2	56	65	73	80	86	90
3	74	83	91	98	104	108
4	89	98	106	113	119	123
5	98	107	115	122	128	132
6	104	113	121	128	134	138

б) За даними виробничої сітки побудуйте ізокванти для $Q=70$ і $Q=85$. Обчисліть граничну норму технологічного заміщення капіталу працею для кожної точки:

Капітал, од.	Праця, од.				
	1	2	3	4	5
1	20	40	55	65	70
2	40	60	70	80	85
3	55	70	85	100	100
4	65	80	100	110	115
5	70	85	105	115	120

в) До Вашої уваги графік ліній рівних витрат (рис. 1) і таблиця, яка відображає такі співвідношення одиниць факторів, за яких буде отримано однаковий обсяг продукції.

Використовуючи графік і таблицю графічно знайдіть точку, в якій виробництво тканин здійснюється з мінімальними витратами на ресурси. (Підказка: побудуйте графік ізокванти за даною таблицею)

Можливі співвідношення	Машини, шт.	Праця, дес. чол. (10)
а	5	0,5
б	4	0,7
в	3	0,9
г	2	1,2
д	1	2,7

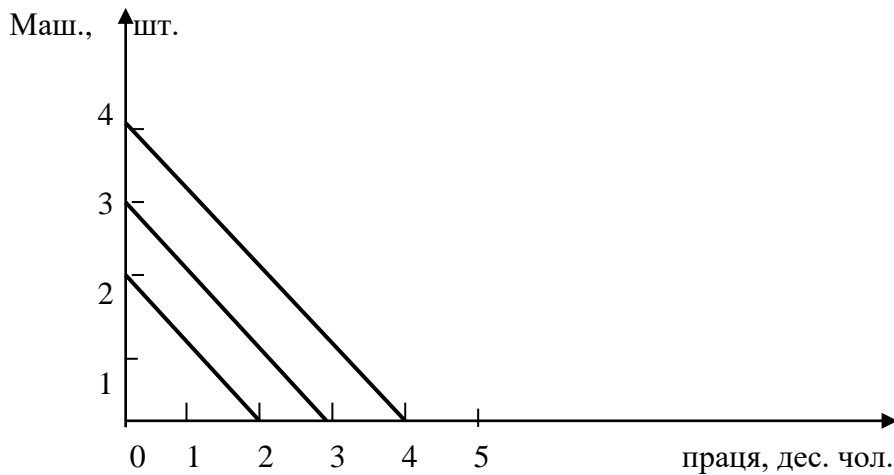


Рис. 1

Ціна праці 10 чол. = ціні 1 машини. Які умови призведуть до зміни нахилу лінії рівних витрат або ізокости?

г) У виробництві певного виду товару потрібно 2 фактори: праця і земля. В якому із нижче перерахованих випадків досягається мінімізація витрат?

	Граничний продукт землі	Ціна землі	Граничний продукт праці	Ціна праці
а	6	3	9	3
б	16	8	15	5
в	9	2	8	2
г	20	5	16	4

д) Використовуючи дані таблиці про витрати праці, капіталу та обсяги випуску, визначте характер економії від масштабу при переході від А до Б, від Б до В, від В до Г. Побудуйте карту ізоквант.

Варіанти виробництва	Витрати праці	Витрати капіталу	Випуск
А	40	20	200
Б	60	30	400
В	120	60	800
Г	180	90	880

Що можна сказати про зростання продуктивності виробничих факторів при переході від А до Б, від Б до В, від В до Г?

Контрольні запитання

1. Що ілюструє ізокванта та які її властивості?
2. На що вказує гранична норма технологічного заміщення? Як кривизна ізокванти пов'язана з граничною нормою технологічного заміщення?
3. Що означає для виробника можливість заміни одних факторів виробництва іншими і чи є ця можливість однаковою в короткотерміновому і довготерміновому періодах та для всіх виробничих функцій?
4. В чому відмінність між позитивним, незмінним та від'ємним ефектом масштабу? Як його можна представити графічно? Чим обумовлена важливість інформації про певний ефект масштабу для виробника?

ДЖЕРЕЛА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч.посіб.: У 2 кн. / Авт.кол.: С.Панчишин, П.Островерх, Г.Стеблій та ін.- Кн.. 2: Мікроекономіка.- 4-те вид., випр. і доп.- К.: Знання, 2013.- 437 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник // За ред. С.Панчишина, і П.Островерха. Книга 2. – К. : Знання, 2010. – 440с.
3. Економічна теорія: практикум (тести і задачі). Навчальний посібник / За ред. О. Ватаманюка. – Львів:»Інтелект-Захід», 2010. – 374 с. (Гриф МОН України)
4. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 206 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / за заг. ред. проф. Буряка П.Ю. та Гупала О.Г. – К.: «Хай-Тек Прес», 2012.—560.
6. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиков П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2013. — 522 с.
7. Наріжна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 160 с.
8. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с.

Тема 9. Витрати фірми, доходи та прибуток.

Семінарське заняття № 10

(2 год.)

1. Витрати. Бухгалтерські і економічні витрати.
2. Витрати виробництва у короткостроковому періоді.
3. Витрати фірми у довгостроковому періоді. Оптимальний випуск продукції фірмою у довгостроковому періоді.
4. Суть доходу та його види. Загальний, середній, граничний доход.
5. Суть прибутку та його види. Економічний, бухгалтерський та нормальний прибуток.
6. Максимізація прибутку: два підходи.

7. Практичне завдання:

а) Визначити бухгалтерські і економічні витрати на основі наступних даних: підприємець фірми по виробництву сувенірів наймає собі одного помічника з оплатою 3 000 грн. в рік, виплачує заробітну плату 4 робітникам в сумі 10 000 грн., за оренду приміщення сплачує 2 000 грн. орендної плати в рік. Сировина для виробництва сувенірів обходиться підприємцю у 12 000 грн., в обладнання ним вкладено 20 000 грн. власних коштів, які могли б при іншому використанні дати йому 2 000 грн. річного доходу. В іншій фірмі підприємцю пропонували робоче місце з оплатою 5 000 грн. Свій підприємницький талант власник фірми по виробництву сувенірів оцінює 1 500 грн. в рік.

б) Постійні витрати фірми по виробництву годинників складають 200 тис. гр. од. в місяць. Змінні витрати при виробництві 4000 годинників в місяць становлять 160 тис. гр. од. Обчисліть величину загальних витрат, середніх загальних витрат, середніх постійних витрат і середніх змінних витрат.

в) На основі даних фірми по виробництву порцелянових виробів про залежність загальних витрат від обсягу випуску продукції в короткому періоді визначте витрати: постійні, змінні, граничні, середні загальні, середні постійні, середні змінні.

Обсяг виробництва

сервісів в од. часу. 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

Загальні витрати

гр. од. 40 80 102 118 130 144 160 180 203 234 280 348

Розв'язок оформіть у вигляді таблиці. Зобразіть ці величини графічно.

г) Між середніми (ATC) та середніми змінними (AVC) витратами відстань – заштрихований простір на рис. 1. Яка величина цієї відстані між ATC та AVC? Знайдіть точку, яка піднімається на якомусь інтервалі. Дайте економічне обґрунтування своєї відповіді.

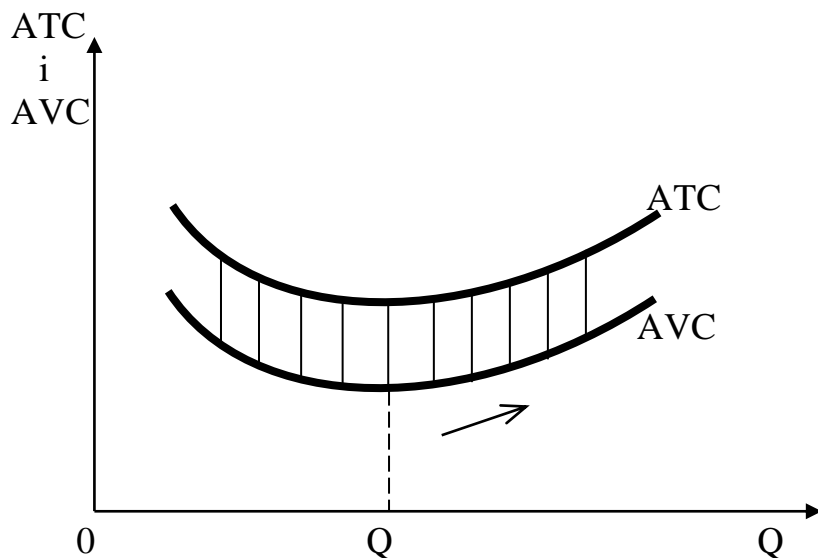


Рис. 1

д) Чому криві AVC та MC починаються з однієї точки (рис. 2)? Яка економічна інтерпретація цього графічного зображення?

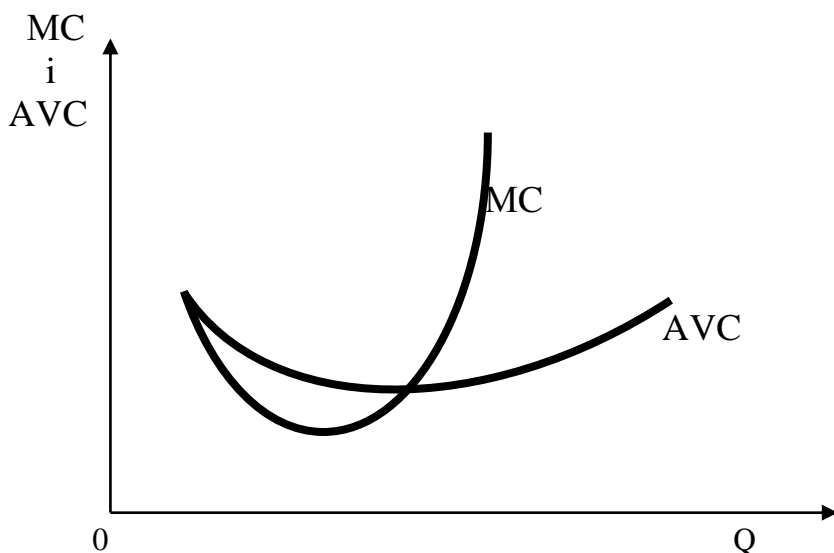


Рис. 2

е) Розрахуйте загальний, середній і граничний дохід на основі таких даних:

Ціна одиниці продукції (гр. од.)	6	5	4	3	2	1
Кількість проданого товару, (од.)	0	1	2	3	4	5

Зобразіть ці величини графічно.

є) Підприємець, який займається тиражуванням відеокaset орендує приміщення за 1000 гр. од. в рік. Використовувана ним апаратура вартістю 2000 гр. од. спрацьовується за 2 роки. До відкриття власної справи підприємець працював в студії звукозапису, де його річна зарплата становила 4000 гр. од. Зайнявшись бізнесом він став щорічно отримувати 6 500 гр. од. доходу. Обчисліть бухгалтерські і економічні витрати підприємця, а також величину бухгалтерського і економічного прибутку, якщо реальна процентна ставка в національному банку становить приблизно 60 % річних.

ж) Ви збираєтесь відкрити мале підприємство. Придбання устаткування обійдеться вам у 50 тис. власних коштів, які при альтернативному їх використанні могли б щорічно приносити 5 тис. грн. доходу. Устаткування розраховано на 10 років роботи. Місячний фонд оплати праці робітників становитиме 2 тис. грн., оренда виробничого приміщення – 6 тис. грн. за рік, а на сировину,

матеріали та електроенергію витрачатиметься 14 тис. грн. щорічно. Річний дохід підприємства після оплати податків становитиме 70 тис. грн. На іншому підприємстві вам пропонують посаду менеджера з річною оплатою 7,2 тис. грн. обчисліть розміри бухгалтерського та економічного прибутку підприємства.

з) Підприємець володіє невеликою фірмою. Він наймає робітників з оплатою 12 тис. грн. на рік. Платить 5 тис. грн. орендної плати за виробниче приміщення. Сировина коштує 20 тис. грн. на рік. Вартість виробничого обладнання – 40 тис. грн. (із власних коштів підприємця). При іншому варіанті вкладу ці кошти могли б приносити 4 тис. грн. річного доходу. Конкурент запропонував підприємцю робоче місце з оплатою в 15 тис. грн. на рік. Свій підприємницький талант підприємець оцінює в 13 тис. грн. річних. Сумарний річний дохід підприємця складає 82 тис. грн. Підрахуйте бухгалтерський і економічний прибуток.

Контрольні запитання

1. Яка відмінність у розумінні витрат бухгалтерами й економістами?
2. Чому економісти вважають нормальний прибуток елементом витрат? Чи включається до витрат економічний прибуток?
3. Які зовнішні та внутрішні витрати вашого навчання в університеті?
4. Чим обумовлена динаміка витрат у короткотерміновому періоді?
5. Які існують закономірності між різними видами короткотермінових витрат та їх кривими?
6. Чи існує поділ витрат на постійні та змінні в довготерміновому періоді?
7. Чим обумовлена траєкторія кривої довготермінових середніх витрат?
8. Що ілюструє ізокоста та чим визначається кут її нахилу?
9. Що може зробити виробник у довготерміновому періоді для того, щоб мінімізувати витрати виробництва певного обсягу продукції?
10. Як графічно й математично визначається технологія випуску продукції з мінімальними витратами?

ДЖЕРЕЛА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч. посіб.: У 2 кн. / Авт. кол.: С. Панчишин, П. Островерх, Г. Стеблій та ін. - Кн. 2: Мікроекономіка.- 4-те вид., випр. і доп.- К.: Знання, 2013.- 437 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник // За ред. С. Панчишина, і П. Островерха. Книга 2. – К.: Знання, 2010. – 440 с.
3. Економічна теорія: практикум (тести і задачі). Навчальний посібник / За ред. О. Ватаманюка. – Львів: «Інтелект-Захід», 2010. – 374 с. (Гриф МОН України)
4. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 206 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / за заг. ред. проф. Буряка П.Ю. та Гупала О.Г. – К.: «Хай-Тек Прес», 2012.—560.
6. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиков П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2013. — 522 с.
7. Наріжна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 160 с.
8. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с.

Тема 10. Ринок досконалої конкуренції.

Семінарське заняття № 11

(2 год.)

1. Конкуренція, як характерна ознака ринкової економіки
2. Досконала конкуренція: суть та основні ознаки.
3. Ціна і випуск продукції при досконалій конкуренції у короткостроковому і довгостроковому періодах.
4. Досконала конкуренція і ефективність використання ресурсів.

5. Практичне завдання:

а) Фірма знаходиться в умовах досконалої конкуренції. Залежність загальних витрат фірми від обсягу випуску наведена нижче:

Випуск продукції, шт.	Загальні витрати, гр. од.
0	4
1	8
2	10
3	14
4	20
5	28

Визначити:

- при ринковій ціні товару в 5 гр. од., який обсяг виробництва вибере фірма?
- нижче якого рівня повинна знизитись ціна, щоб підприємство закрилось.

Дані занесіть в таблицю і побудуйте графіки. Використайте граничний підхід.

б) залежність витрат підприємства від обсягу виробництва характеризується даними, що наведені у таблиці.

Обсяг виробництва, од/день	0	10	20	30	40	50
Загальні витрати, грн	0	80	90	100	120	160

1. Визначити, за якої ціни фірма зупинить виробництво у короткостроковому періоді.
2. Якщо ціна продукції 4 грн., то який обсяг виробництва вибере фірма за даних умов?

Контрольні запитання

1. Назвіть ознаки чисто конкурентного ринку.
2. Ким встановлюється ціна на продукт чисто конкурентної фірми?
3. Яка відмінність між кривими попиту на продукт чисто конкурентної фірми й галузі, і чим вона обумовлена?
4. Як змінюється валовий, середній і граничний дохід чисто конкурентної фірми із збільшенням обсягів виробництва?
5. Як визначає обсяг виробництва продукції чисто конкурентна фірма, яка прагне максимізувати прибутки (мінімізувати збитки), в короткотерміновому періоді?
6. За яких умов чисто конкурентній фірмі вигідно продовжувати виробництво в короткотерміновому періоді, якщо таке виробництво є збитковим, та з якою метою?
7. Що є підставою для припинення виробництва в короткотерміновому періоді?
8. Як крива короткотермінової пропозиції фірми пов'язана з її кривими витрат?
9. Якою є умова довготермінової рівноваги чисто конкурентної фірми і що лежить в основі її встановлення?

ДЖЕРЕЛА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч. посіб.: У 2 кн. / Авт. кол.: С. Панчишин, П. Островерх, Г. Стеблій та ін. - Кн. 2: Мікроекономіка.- 4-те вид., випр. і доп.- К.: Знання, 2013.- 437 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник // За ред. С. Панчишина, і П. Островерха. Книга 2. - К.: Знання, 2010. - 440 с.
3. Економічна теорія: практикум (тести і задачі). Навчальний посібник / За ред. О. Ватаманюка. - Львів: «Інтелект-Захід», 2010. - 374 с. (Гриф МОН України)
4. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. - Суми : Сумський державний університет, 2013. - 206 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / за заг. ред. проф. Буряка П.Ю. та Гупала О.Г. - К.: «Хай-Тек Прес», 2012.—560.
6. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиків П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2013. — 522 с.

Тема 11. Монопольний ринок.

Семинарське заняття № 12

(2 год.)

1. Чиста монополія і причини її існування. Види монополій.
2. Ціна і випуск продукції при чистій монополії в короткостроковому і довгостроковому періодах.
3. Цінова диференціація і дискримінація.
4. Економічні наслідки монополізації

5. Практичне завдання:

а) Інформація про функцію попиту на продукцію монополіста і його загальні витрати на виробництво продукції наводиться в таблиці.

Обсяг випуску продукції шт.	Ціна гр. од.	Загальні витрати гр. од
0	13	12
1	12	14
2	11	18
3	10	24
4	9	32
5	8	42
6	7	54

При якому випуску продукції монополіст максимізує прибуток, яку ціну він встановить? Одержані дані занесіть в таблицю, по них побудуйте графік. Використайте загальний і граничний підхід.

б) Ви – “чистий” монополіст. Якщо ви встановите ціну 50 грн., то продасте 1 од. продукції; знизивши її до 45 грн. продасте 2 од. Послідовно знижуючи ціну на 5 грн. при кожному розширенні збуту на одну додаткову одиницю продукції, який Ви будете отримувати граничний дохід (MR)? Валовий дохід (TR)? Складіть таблицю і графік валового доходу?

D	Q	TR	MR
50	1	?	?
45	2	?	?

в) На рис. 1 зображена лінія попиту на продукцію монополіста і обсяг продажу при ціні P2. Спробуйте заштрихувати прямокутники, відображаючи додатковий дохід і додаткові збитки від зниження ціни:

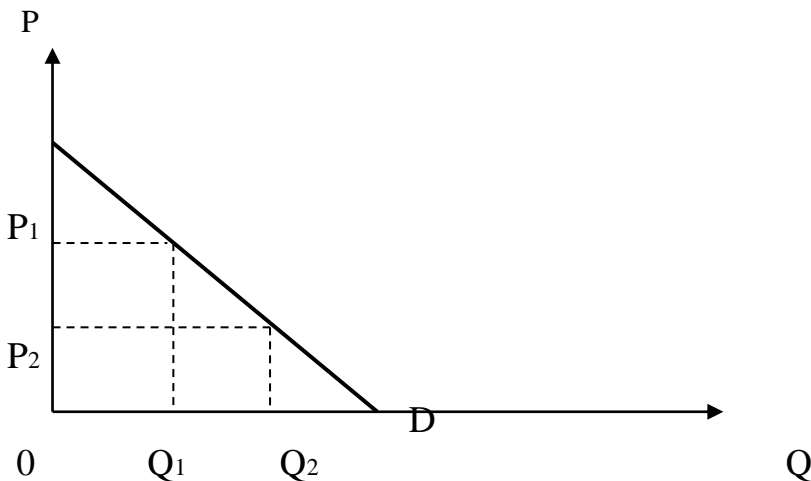


Рис. 1

г) На рис. 2 зображені лінія попиту, крива середніх витрат і граничних витрат. Яку криву потрібно ще нанести на графік, щоб визначити рівень ціни, який забезпечує максимальний прибуток монополії?

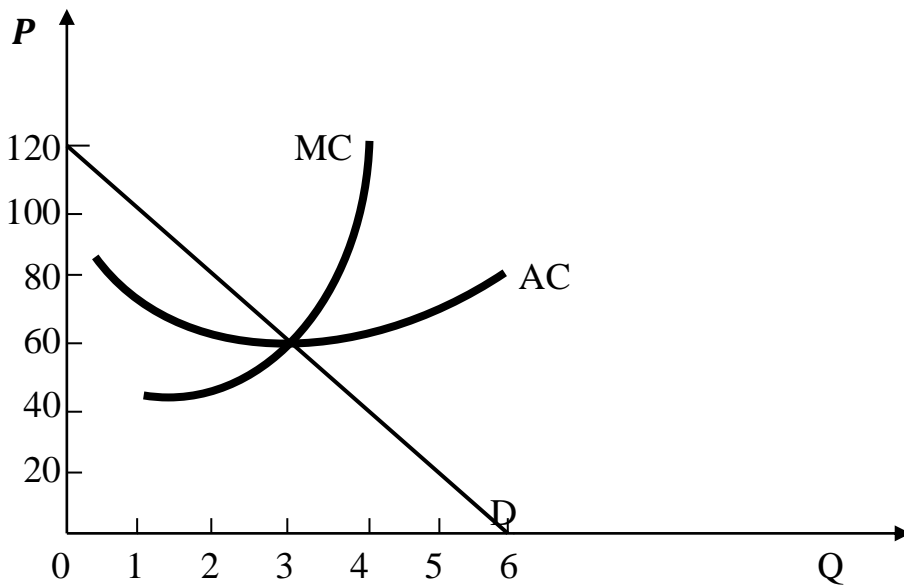


Рис. 2

д) На рис. 3 показані два ринки – “дешевий” і “дорогий”, тобто відображено принципи цінової дискримінації. Лінія D_1 і D_2 - це криві попиту з різною еластичністю; MC - крива граничних витрат, котрі на кожному з ринків постійні. Яким чином Ви визначите рівень ціни P_1 і P_2 ? (Підказка: подумайте, які ще криві треба зобразити на графіку? Чи пам’ятаєте Ви про принцип MC)

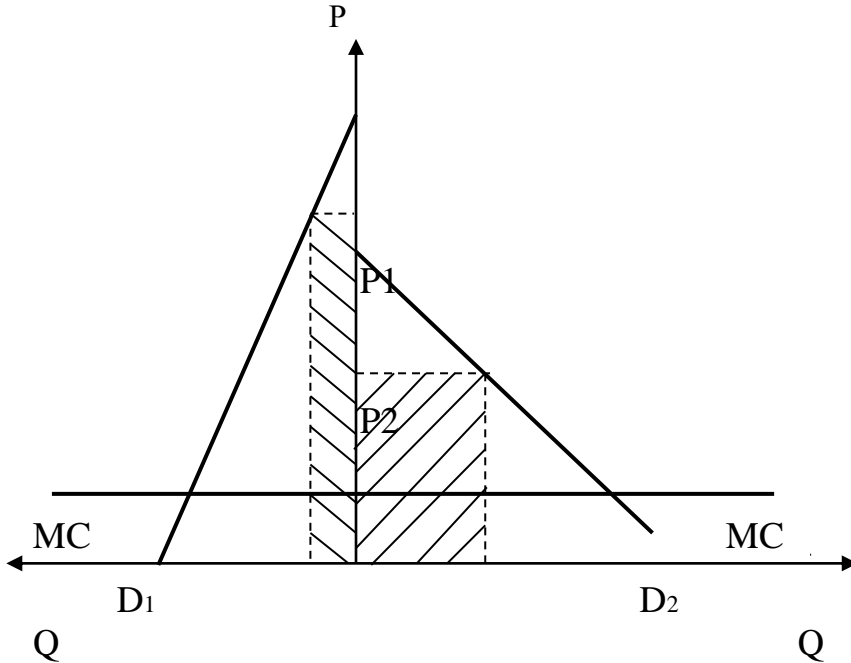


Рис. 3

Контрольні запитання

1. Якими причинами обумовлене існування монопольного ринку?
2. Поясніть траєкторії кривих попиту на продукт монопольного виробника, граничного та валового доходу та взаємозв'язки між ними?
3. Як монополіст у короткотерміновому періоді визначає оптимальний для нього обсяг випуску та ціну продукту?
4. Яким чином в умовах монополії досягається довготермінова рівновага? Що можна сказати про розмір економічного прибутку монополіста в коротко- і довготерміновому періодах?
5. Що розуміють під ціновою дискримінацією та які умови її проведення? Які наслідки цінової дискримінації?
6. На скільки ефективно функціонує монопольний ринок? За яких умов можна говорити про вищу його ефективність, ніж чисто конкурентного ринку?

ДЖЕРЕЛА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч.посіб.: У 2 кн. / Авт.кол.: С.Панчишин, П.Острроверх, Г.Стеблій та ін.- Кн.. 2: Мікроекономіка.- 4-те вид., випр. і доп.- К.: Знання, 2013.- 437 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник // За ред. С.Панчишина, і П.Острроверха. Книга 2. – К. : Знання, 2010. – 440с.
3. Економічна теорія: практикум (тести і задачі). Навчальний посібник / За ред. О. Ватаманюка. – Львів:»Інтелект-Захід», 2010. – 374 с. (Гриф МОН України)
4. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 206 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / за заг. ред. проф. Буряка П.Ю. та Гупала О.Г. – К.: «Хай-Тек Прес», 2012.—560.
6. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиков П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2013. — 522 с.
7. Наріжна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 160 с.
8. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с.

Тема 12. Монополістична конкуренція та олігополія.

Семінарське заняття № 13

(2 год.)

1. Монополістична конкуренція: суть та основні ознаки. Диференціація продукту. Нецінова конкуренція. Вплив рекламної діяльності на обсяг продажів і витрат.
2. Ціна і випуск продукції в умовах монополістичної конкуренції. Наслідки монополістичної конкуренції.
3. Олігополія: суть та основні ознаки.
4. Особливості організації олігополістичного ринку. Цінові моделі олігополії.
5. Економічна ефективність олігополії.

6. Практичне завдання:

- а) Які із перерахованих характеристик кривої попиту властиві монополістичній конкуренції?
 - абсолютна еластичність;
 - висока еластичність;
 - низька еластичність;
 - абсолютна нееластичність;
 - всі відповіді невірні.
- б) На рис. 1 показано фірму в умовах монополістичної конкуренції:
 - при якому обсязі випуску продукції фірма максимізує прибуток?
 - якою буде ціна продукції?
 - яким буде прибуток?

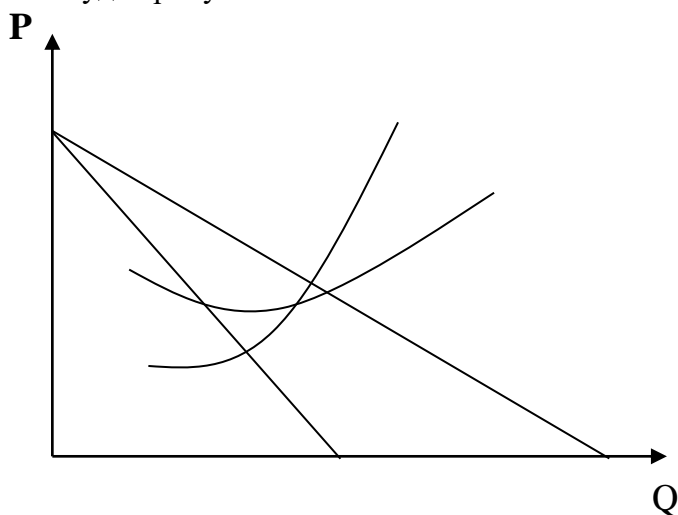


Рис. 1

в) Як вплине на криву попиту збільшення витрат на рекламу та на інші нецінові форми конкуренції?

- крива попиту зміститься вліво і стане менш еластичною;
- крива попиту не зміститься, але стане більш еластичною;
- крива попиту зміститься вправо і стане більш еластичною;
- крива попиту зміститься вправо і стане менш еластичною;
- крива попиту зміститься вліво і стане більш еластичною;

г) На олігополістичному ринку діють дві фірми, що вироблюють однорідний товар. Фірми на ринку мають однакові обсяги продукції і встановлюють однакові ціни на товар. В таблиці наведена інформація про попит на товар та витрати кожної фірми:

Ціна (дол.) P	Обсяг попиту (од.) D	Обсяг випуску (од.) Q	Загальні витрати (дол.) TC
10	5	5	45
9	6	6	47
8	7	7	50
7	8	8	55
6	9	9	65

- яка ціна буде встановлена на ринку, якщо припустити, що кожна фірма вибираючи ціну на свій товар, буде впевнена, що її конкурент вибере таку ж саму ціну?
- якщо буде збережена така сама пропозиція, який обсяг виробництва вибере кожна фірма?
- появляться на ринку чи ні нові фірми у довгостроковому періоді?
- мають фірми чи ні стимул призначити свою ціну на товар меншу за конкурента.

д) “Ламана” крива попиту для олігополіста передбачає:

- розрив у кривій граничного доходу;
- розрив у кривій граничних витрат;
- що ціна товару не повинна бути вищою за граничний дохід;
- що поведінка фірми неоптимальна.

е) “Ламана крива” попиту DD олігополії має в т. E перегин, який характеризує стійкість (жорсткість) ціни PE, яка склалася на олігополістичного ринку. Чому ця ціна відзначається відомою стабільністю? В яких межах може змінюватися рівень граничних витрат (MC), не впливаючи на PE? Покажіть точно цей інтервал на осі ординат. (Підказка: не забувайте про криву MR).

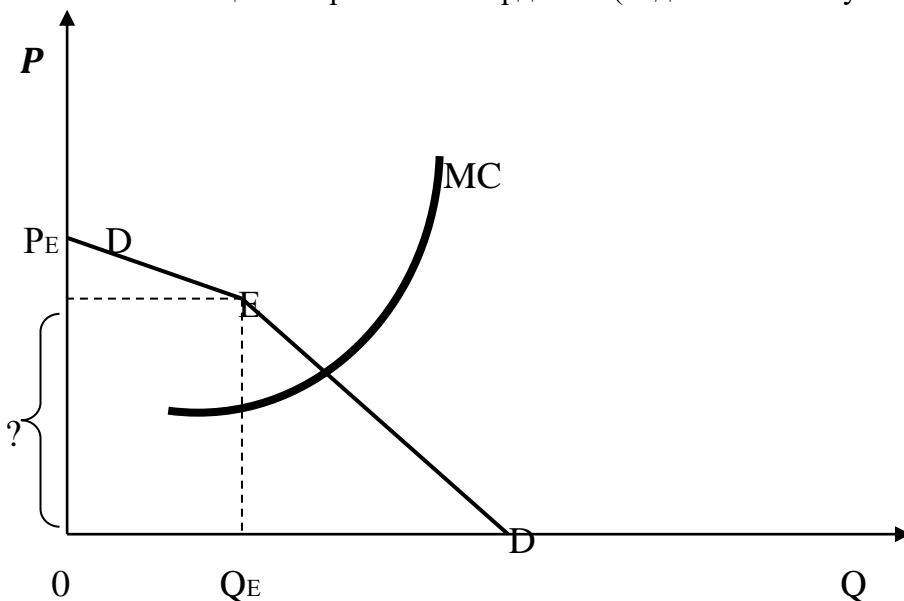


Рис. 2

Контрольні запитання

1. Назвіть характерні ознаки ринку монополістичної конкуренції. Що спільного у ринку монополістично конкурентного з конкурентним і монопольним?
2. Від чого залежить еластичність попиту на продукт монополістично конкурентної фірми?
3. Як монополістично конкурентна фірма визначає обсяги виробництва й ціну в коротко- і довготерміновому періодах?
4. Чим відрізняється умова довготермінової рівноваги монополістично конкурентної фірми від чисто конкурентної й монопольної?
5. Назвіть приклади нецінової конкуренції та її наслідки.
6. Назвіть характерні ознаки олігополістичного ринку та причини його існування?
7. Чим обумовлена відсутність єдиної концепції визначення оптимального обсягу виробництва і ціни на олігополістичному ринку?
8. В чому полягає суть моделі Курно та її "цінової" варіації? Які слабкі сторони цих моделей?
9. Чим пояснюється ламана форма кривої попиту на продукт олігополії, яка не вдається до змови, та вертикальний розрив у кривій її граничного доходу? Якої тактики притримуються олігополісти, які діють за моделлю ламаної кривої попиту, щодо ціноутворення й випуску продукції?
10. За яких умов олігополістичні фірми вдаються до співробітництва - згоди щодо ціни й частки кожної фірми на ринку? До яких наслідків приводять такі угоди та які проблеми в результаті цього виникають?
11. За яких умов на олігополістичному ринку поведінка щодо ціноутворення базується на моделі "лідерства в цінах"?
12. На скільки ефективно функціонує олігополістичний ринок?

ДЖЕРЕЛА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч. посіб.: У 2 кн. / Авт. кол.: С. Панчишин, П. Островерх, Г. Стеблій та ін. - Кн. 2: Мікроекономіка.- 4-те вид., випр. і доп.- К.: Знання, 2013.- 437 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник // За ред. С. Панчишина, і П. Островерха. Книга 2. – К.: Знання, 2010. – 440с.
3. Економічна теорія: практикум (тести і задачі). Навчальний посібник / За ред. О. Ватаманюка. – Львів: «Інтелект-Захід», 2010. – 374 с. (Гриф МОН України)
4. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 206 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / за заг. ред. проф. Буряка П.Ю. та Гупала О.Г. – К.: «Хай-Тек Прес», 2012.—560.
6. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиків П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2013. — 522 с.
7. Наріжна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 160 с.
8. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с.

Тема 13. Ринок факторів виробництва.

Семінарське заняття № 14

(2 год.)

1. Ринок факторів виробництва та формування цін на економічні ресурси.
2. Особливості попиту та пропозиції на економічні ресурси. Попит на ресурси згідно теорії граничного продукту.
3. Ціноутворення на фактори виробництва.
4. Ринок праці. Особливості ціноутворення на досконалому та недосконалому ринку праці.
5. Капітал як ресурс тривалого використання. Ринки капіталу.
6. Аналіз інвестиційних рішень. Дисконтування. Відсоток.
7. Ринок землі. Земельна рента та ціна землі.

8. Практичне завдання:

а) На основі даних про сукупний продукт праці малого підприємства по виробництві стільців визначте граничний продукт, сукупний дохід і граничну дохідність праці:

Одиниці праці, люд. / год.	Сукупний продукт стільців	Граничний продукт стільців, люд. / год.	Ціна стільця, гр. од.	Сукупний дохід, гр. од.	Гранична дохідність, гр. од. / люд. год.
0	0		10		
10	5		10		
20	12		10		
30	20		10		
40	26		10		
50	30		10		
60	32		10		
70	33		10		
80	33		10		

б) Заповніть таблицю попиту на працю для фірми, що наймає робочу силу в умовах конкуренції і реалізує свою продукцію на конкурентному ринку за такими даними:

Одиниці праці, люд./днів	Загальний продукт од.	Ціна одиниці продукту гр. од.
0	0	3
1	24	3
2	45	3
3	63	3
4	78	3
5	87	3
6	93	3

Скільки робітників найме фірма, якщо існуюча ставка заробітної плати становить 53 гр. од. люд. / день? Розв'язування задачі оформіть у вигляді таблиці.

в) Розгляньте дані таблиці:

Одиниці праці, (1)	Сукупний продукт (2)	Граничний продукт (3)	Ціна (4)	Сукупний дохід, (5)	Граничний продукт в грошовій формі (6)
0	0		5		
1	10		5		
2	19		5		
3	27		5		
4	34		5		
5	40		5		
6	45		5		
7	49		5		
8	52		5		
9	54		5		
10	55		5		

Заповніть порожні графи таблиці і побудуйте графік попиту на ресурс в умовах досконалої конкуренції, поясніть характер графіку.

В якій колонці таблиці вихідні дані змінюються в умовах недосконалої конкуренції? Як це буде впливати на графік?

г) Розгляньте таблицю:

Одиниці ресурсу, (1)	Сукупний продукт (2)	Граничний продукт (3)	Ціна продукту грн. (4)	Сукупний дохід, грн. (5)	Граничний продукт в грошовій формі (6)
0	0	10	3,10		
1	10	9	3,00		
2	19	8	2,90		
3	27	7	2,80		
4	34	6	2,70		
5	40	5	2,60		
6	45	4	2,50		
7	49	3	2,40		
8	52	2	2,30		
9	54	1	2,20		
10	55		2,10		

1. Заповніть порожні графи.

2. Скільки робітників Ви залучите на підприємство, сплачуючи заробітну плату

- 15,5 грн. за годину?
- 16,0 грн. за годину?
- 20,0 грн. за годину?

д) Уважно розглянувши рис. 2, спробуйте дати відповідь на наступні запитання:

- 1) Крива SL виражає ринкову, галузеву чи індивідуальну пропозицію праці?
- 2) Чому крива SL має позитивний нахил?
- 3) Яке економічне пояснення можна дати переміщенню пропозиції на працю із т. К в т. N?

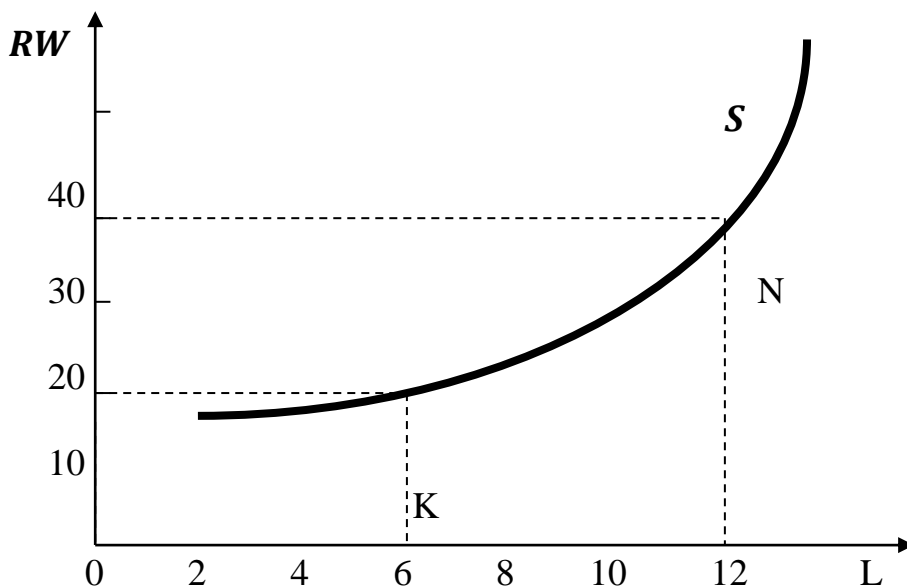


Рис. 2

е) Розглянувши рис. 3, дайте відповідь на наступні запитання:

- 1) Яке може бути економічне пояснення точок E1 та E2?
- 2) Які фактори впливають на зміну положення кривої від DL1 до DL2 на графіку 3?

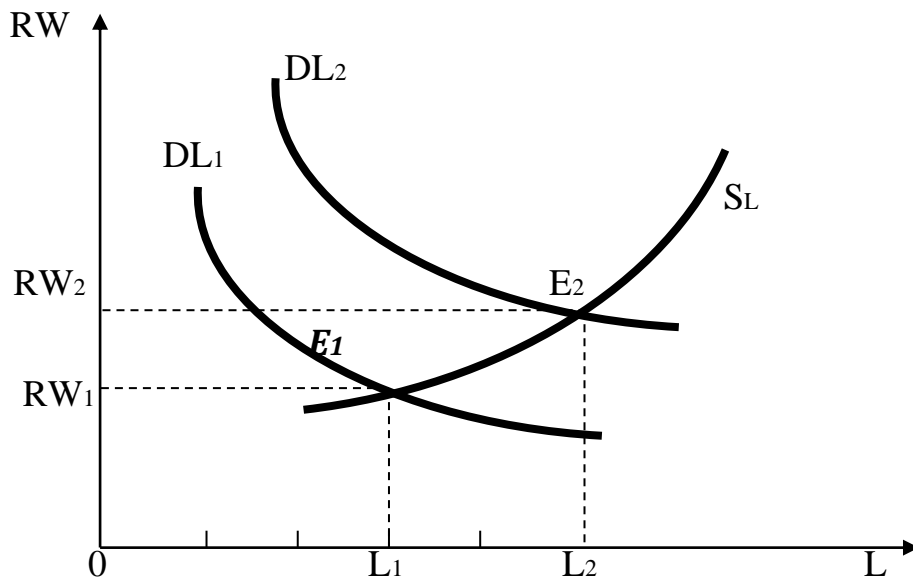


Рис. 3

є) Розглянувши рис. 4, поясніть:

- 1) Який економічний зміст перетину кривих DL та SL в точці E на рівні RW_E ?
- 2) Який економічний зміст відрізка DL2 — SL2 на рівні RW_2 ?
- 3) Що в економічній інтерпретації означає відрізок SL1 — DL1 на рівні RW_1 ?

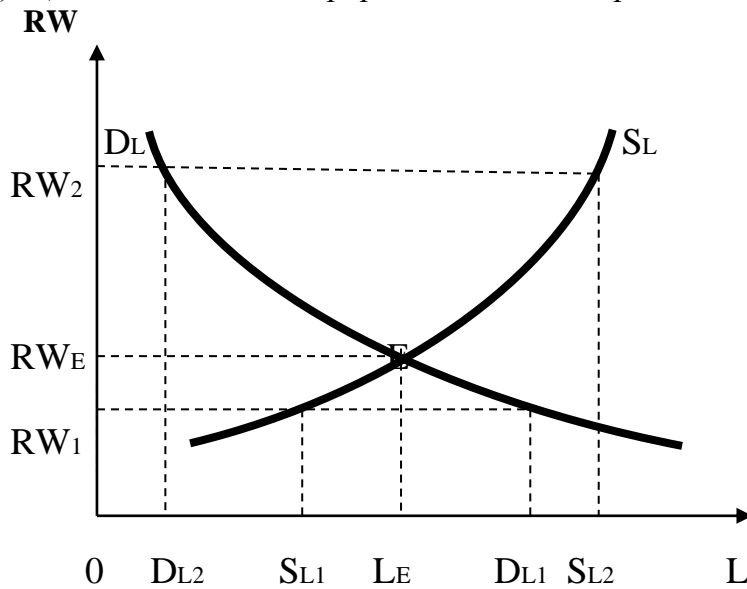


Рис. 4

ж) Ви маєте справу з ринком, де відсутня моносонія (рис. 5). Як зміниться ставка заробітної плати та рівень зайнятості на моносонічному ринку? (вказіть на графіку).

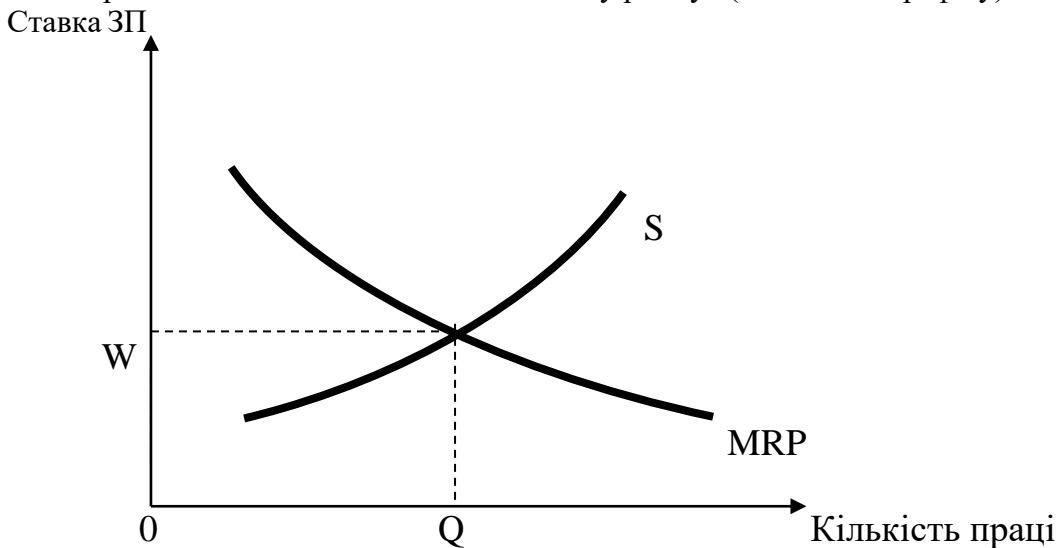


Рис. 5

з) Купівля устаткування принесе фірмі за рік прибуток на суму 20 тис. грн., за другий – 30 тис. грн., третій – 30 тис. грн. Чи вигідно фірмі його купувати, якщо вартість устаткування 40 тис., ринковий процент – 10%?

к) Визначити, чи доцільними є інвестиції в купівлю нового верстату вартістю 100 тис. грн., якщо протягом 5 років очікуються наступні надходження від використання даного верстату:

- прибуток 1-го року – 50 тис. грн.;
- прибуток 2-го року – 40 тис. грн.;
- прибуток 3-го року – 30 тис. грн.;
- прибуток 4-го року – 20 тис. грн.;
- прибуток 5-го року – 10 тис. грн.

Дисконтна ставка становить 6%.

л) Обґрунтувати рішення щодо купівлі земельної ділянки, яка коштує 500 тис. грн., якщо відсоткова ставка дорівнює 15 %, земельна рента такої ділянки становитиме 60 тис. грн. на рік.

Контрольні запитання

1. Які основні функції виконують ринки ресурсів? Яка їх роль у визначенні того, як і для кого виробляти товари?
2. Які фактори визначають попит на економічний ресурс? Що розуміють під похідним характером попиту на ресурс?
3. Як визначається гранична дохідність ресурсу? Чим обумовлюється її динаміка в умовах, коли ресурс купується фірмою, яка функціонує на ринку продукту досконалої й недосконалої конкуренції, і як це впливає на форму кривої граничної дохідності ресурсу?
4. Яку кількість ресурсу доцільно придбати фірмі з метою максимізації прибутку?
5. Що розуміють під еластичністю попиту на ресурс та які фактори її визначають?
6. В чому різниця між зміною в попиті на ресурс і зміною величини попиту на ресурс?
7. Назвіть фактори, які спричиняють зміни в попиті на ресурс?
8. Чому для фірми, яка ставить за мету максимізувати прибуток, є недостатнім вибір лише технології, що мінімізує витрати виробництва, тобто є недостатнім виконання лише правила рівності граничних продуктів ресурсів (які використовуються в технологічному процесі) на одиницю їх вартості?

ДЖЕРЕЛА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч.посіб.: У 2 кн. / Авт.кол.: С.Панчишин, П.Островерх, Г.Стеблій та ін.- Кн. 2: Мікроекономіка.- 4-те вид., випр. і доп.- К.: Знання, 2013.- 437 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник // За ред. С.Панчишина, і П.Островерха. Книга 2. – К. : Знання, 2010. – 440с.
3. Економічна теорія: практикум (тести і задачі). Навчальний посібник / За ред. О. Ватаманюка. – Львів:»Інтелект-Захід», 2010. – 374 с. (Гриф МОН України)
4. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 206 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / за заг. ред. проф. Буряка П.Ю. та Гупала О.Г. – К.: «Хай-Тек Прес», 2012.—560.
6. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиків П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2013. — 522 с.
7. Наріжна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 160 с.
8. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с.

**Тема 14. Загальна ринкова рівновага та інституціональні аспекти
ринкового господарства.
Семінарське заняття №15
(2 год.)**

1. Аналіз загальної рівноваги.
2. Теорія добробуту та Парето-ефективність.
3. Обмежена спроможність ринкового регулювання та її причини.
4. Суспільні та приватні витрати.
5. Суспільні блага і послуги.

6. Практичне завдання:

а) заповніть пропуски в таблиці:

Додаткові одиниці праці у виробництві товару X	Додаткове виробництво товару X	Зменшення виробництва товару Y	Гранична норма трансформації
1	10		4
2	6,3	3	
3	5,1		1,5
4			1,1
5	2,5		0,5

б) У наведеній нижче таблиці показано загальні витрати і загальні вигоди (у млрд. грош. од.) від чотирьох природоохоронних програм; вартість кожної наступної програми перевищує попередні. Яку з програм слід реалізувати? Чому?

Програма	Загальні витрати	Загальні вигоди
A	3	7
B	7	12
C	12	16
D	18	19

в) Витрати на надання громадського блага задані функцією $C = 50x$.

Визначити, яким буде ефективний обсяг суспільного блага, якщо рішення приймають 5 індивідів, кожний з яких має функцію попиту на громадське благо $x = 20 - p$.

Контрольні запитання

1. Що розуміють під частковою й загальною рівновагою?
2. Що вивчає економічна теорія добробуту?
3. Що розуміють під Парето-ефективним розподілом?
4. Якими є три умови досягнення ефективного використання ресурсів?
5. Що розуміють під ефективним споживанням (обміном)? Як графічно й математично представити досягнення ефективності обміну?
6. Що розуміють під ефективністю виробництва та коли вона досягається? Як графічно й математично представити досягнення умови ефективності виробництва?
7. Що є умовою досягнення одночасної ефективності обміну та виробництва? Як математично й графічно можна виразити цю умову?
8. Чи забезпечує ринок досконалої конкуренції умови ефективного використання ресурсів?
9. Що розуміють під невдачами ринку та коли вони виникають?
10. Що собою являють витрати переливу чи негативні екстерналії? Як вони впливають на ефективність використання ресурсів?
11. Що собою являють вигоди переливу чи позитивні екстерналії? Як вони впливають на ефективність використання ресурсів?
12. Які Ви знаєте шляхи корекції екстерналій?
13. В чому полягає суть теореми Коуза?
14. Поясніть значення наступних категорій: конкурентність і неконкурентність, винятковість і невинятковість у споживанні.

15. Якими властивостями володіють індивідуальні, суспільні та квазісуспільні блага?
16. Як визначити ефективний рівень виробництва суспільних благ?
17. Що розуміють під принципом голосування за правилом більшості і як цей принцип впливає на ефективність вибору?

ДЖЕРЕЛА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч. посіб.: У 2 кн. / Авт. кол.: С. Панчишин, П. Островерх, Г. Стеблій та ін.- Кн. 2: Мікроекономіка.- 4-те вид., випр. і доп.- К.: Знання, 2013.- 437 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник // За ред. С. Панчишина, і П. Островерха. Книга 2. – К. : Знання, 2010. – 440с.
3. Економічна теорія: практикум (тести і задачі). Навчальний посібник / За ред. О. Ватаманюка. – Львів: «Інтелект-Захід», 2010. – 374 с. (Гриф МОН України)
4. Мікроекономіка : конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М. Костюченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 206 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / за заг. ред. проф. Буряка П.Ю. та Гупала О.Г. – К.: «Хай-Тек Прес», 2012.—560.
6. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиків П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2013. — 522 с.
7. Наріжна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 160 с.
8. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с.